

Malla Pirttilahti

Romanikulttuurin erityispiirteet asumisessa

HELSINKI 2000

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

*Ympäristöopas 77
Ympäristöministeriö
Asunto- ja rakennusosasto*

*Taitto: Leila Haavasaja
Kansikuva: Olavi Friman (15 v.)*

*ISSN 1238-8602
ISBN 952-11-0758-8*

Oy Edita Ab

Helsinki 2000

Esipuhe

Tämä esipuhe ei ole tavanomainen, koska olen yrittänyt hahmottaa historiallisesti romanien asutokysymyksen ratkaisutapoja. Tarkasteluajanjakso on varsin lyhyt: 1960-luvulta eteen päin. Maamme vanhimman etnisen vähemmistön asumista on hoidettu sekä erityisenä vähemmistökysymyksenä että yleisen asuntopolitiikan osana.

Mustalaisasiain neuvottelukunnan - vuodesta 1989 alkaen Romaniasian neuvottelukunnan- vuonna 1969 tekemän kartoituksen mukaan romaniväestön asuinolot olivat tuolloin huomattavasti pääväestöä heikommalla. Asunnot olivat selvästi pienempiä ja perheet suuria. Asuttiin ahtaasti ja puutteellisesti varustetuissa asunnoissa. Vuoden 1970 väestölaskennan mukaan romanien asumistiheys oli 2,1 huonetta kohti. Myöhemmin romaneita ei enää tilastoitukaan etnisenä vähemmistönä, joten seuraavassa esitetyt tiedot perustuvat erilaisiin kyselyihin.

Samanaikaisesti 1960-luvun lopussa romanien oma yhteiskunnallinen aktiivisuus oli herännyt. Ymmärrettiin, että heikot asumisolosuhteet johtivat mm. lasten puutteelliseen koulutukseen ja sitä kautta enemmän tai vähemmän pysyvään syrjäytymiseen suomalaisesta yhteiskunnasta. Selvitys romanien asunto-oloista johti siihen, että vuoden 1970 tulo- ja menoarvioon otettiin mustalaisten asunto-olojen parantamiseksi tarkoitettu määräraha. Avustuksia myönnettiin kunnille, seurakunnille ja rekisteröidyille yhdistyksille vuokra-asuntojen rakentamiseen, hankkimiseen ja peruskorjaamiseen romaniväestölle. Avustuksen myönsi silloinen sosiaalhallitus. Avustusmäärärahojen turvin hankittiin tai korjattiin vuosina 1970-73 noin 140 mustalaisperheelle asunnot. Asunnotilanteen kohentamisen avulla viranomaiset pyrkivät myös hillitse-

mään romanien vilkasta muuttoliikettä Ruotsiin.

Sisäasianministeriö asetti vuonna 1973 toimikunnan selvittämään, miten mustalaisväestön asunto-olot voitaisiin tarkoituksenmukaisemmin saattaa tyydyttävään kuntoon. Mietintöön sisältyi ehdotus laiksi mustalaisväestön asunto-olojen parantamisesta.

Vuonna 1975 säädettiin erityinen laki mustalaisväestön asunto-olojen parantamisesta, joka tuli voimaan seuraavana vuonna. Lain voidaan katsoa olleen hallinnon ensimmäisiä, ns. positiiviseen diskriminaatioon perustuvia lakeja: yhtä kansanosaa kohdeltiin muita paremmin tietyn määräjän, jotta sen asunto-olot kohenisivat muun väestön tasolle. Laki velvoitti kunnat tekemään selvityksiä alueellaan asuvien mustalaisten asunto-oloista ja laatimaan yksityiskohtaisen suunnitelman niiden saattamisesta vuoden 1980 loppuun mennessä paikkakunnan asumistaso huomioonottaen tyydyttävälle tasolle. Lain voimassaoloaika jatkettiin vuoden 1981 loppuun, koska lain tarkoitus ei ollut riittävässä määrin toteutunut.

Lain mukaan valtion varoista myönnettiin erityisasuntolainaa toisaalta kunnille mustalaisväestöön kuuluvien henkilöiden asumiseen tarkoitettujen vuokra-asuntojen hankkimista, laajentamista tai korjausta varten sekä toisaalta mustalaisväestöön kuuluvalla henkilöllä oman asunnon hankkimista, rakentamista, laajentamista tai korjausta varten.

Vuosina 1976-81 nostettiin yhteensä 420 asuntohallituksen mustalaisväestöön kuuluville henkilöille myöntämää erityisasuntolainaa. Näillä lainoilla parannettiin 410 mustalaisperheen asumistasoa. Kunnille myönnettiin vastaavina vuosina 180 lainaa, joilla lainoitettiin 185 vuokra-asuntoa romanien

käyttöön. Kaiken kaikkiaan yli 600 romaniruokakunnan asunto-oloja kyettiin parantamaan.

Vuonna 1976 kuntien silloiselle asuntohallitukselle - nykyiselle Valtion asuntorahastolle - toimittamien tietojen mukaan peräti puolet mustalaisväestöstä asui heikoissa tai välttävissä kunnossa olevissa asunnoissa tai oli kokonaan ilman asuntoa. Ahtaasti tai ilman asuntoa olevia oli neljännes kaikista ruokakunnista (Niemi, Mustalaisten asunto-olojen kehitys vuosina 1976-1979. Asuntohallitus, 1981). Kolme vuotta erityisasuntolainain voimaantulon jälkeen asuntohallitus suoritti vuonna 1979 uuden selvityksen mustalaisten asunto-olojen kehityksestä. Sen mukaan jo 70% mustalaisväestön asunnoista oli hyviä tai tyydyttäviä. Ahtaasti asuvien osuus oli enää 10% (Niemi, 1981). Tutkimus osoitti, että erityislaiilla oli huomattava merkitys mustalaisväestön asunto-olojen parantumiseen. Toimenpiteet eivät kuitenkaan kohdistuneet riittävästi kaikkein heikoimmin asuviin ruokakuntiin, vaan ensisijaisesti asumistasoan paransivat ne, jotka jo entuudestaan asuivat suhteellisen hyvin (Niemi, 1981).

Romanien asunto-olot paranivat kaiken kaikkiaan huomattavasti kymmenessä vuodessa. Kiinteää asumista vailla olevien romanien muuttoliike maaseudulta laitakaupunkeihin 1950-luvulta alkaen ja sieltä muutto kerrostaloihin ei luonnollisestikaan sujunut ongelmitta. Ongelmia on vielä jopa tänä päivänä. Eniten kiistaa aiheuttaa romanien pyykkitupien käyttö, vieraanvaraisuus ja sukulaisvierailut. Kaikille niille löytyy selitys romanien tapakulttuurista, josta tässä opasjulkaisussa Malla Pirttilahti kertoo.

Asuntohallituksen asettaman Romaniväestön asuntotyöryhmän muistiossa (31.10.1988) selvitettiin 380 romanien omistusasunnon silloinen tilanne kymmenen vuotta myöhemmin. Mustalaisväestön omistuksesta oli tuolloin poistunut puolet näistä asunnoista. Pauluksen (Paulus, Romaniväestön asuntotilanne 1990-luvun puolivälissä, Suomen ympäristö, 1996) kartoitus osoitti, että vuonna 1996 omistusasuntolainoista oli

jäljellä enää 160 kappaletta. Elämäntilanteet olivat muuttuneet, lapset olivat muuttaneet pois, asunnoista oli pitänyt luopua joko perinnetapoihin liittyen tai yksinkertaisesti taloudellisista syistä.

Niistä kunnille myönnettyistä 180 lainasta, joilla lainoitettiin 185 vuokra-asunnon hankkimista, rakentamista, laajentamista ja korjausta mustalaisväestölle, oli 20% poistunut mustalaisväestön käytöstä jo 1980-luvun lopussa (Romaniväestön asuntotyöryhmä, 1988).

Määräaikaisen erityisasuntolainoituksen jälkeen romaniväestön asuntoasioita on hoidettu lähinnä yleisen asuntopolitiikan keinoin so. valtion lainoittaman sosiaalisen aravavuokra-asuntokannan avulla. Kuitenkin jo heti 1980-luvun lopusta romanien asunto-ongelmia on voitu ja voidaan edelleen ratkaista myös ns. erityistoimenpiteiden avulla. Hankintalainoitus on edelleen mahdollista Valtion asuntorahaston varoista, kun asuntoja hankitaan olemassa olevasta asuntokannasta asunnottomille, pakolaisille tai romaneille. Tosin romaneille sitä on haettu erittäin vähän.

Romaniväestön asuntotilannetta on kartoitettu siis myös 1990-luvun puolivälissä (Paulus, 1996). Valtion asuntorahaston kunnilta saamien tietojen mukaan vuonna 1994 aravavuokra-asuntoihin haki koko maassa noin 1700 romaniruokakuntaa. Romanihakijoista noin 80% oli kaupungeissa ja 20% muissa kunnissa. Uudenmaan läänissä oli eniten romanihakijoita, 840 ruokakuntaa. Tämä vastaa romanien alueellista sijoittautumista (Välimäki, Romanivanhusten elinolot Suomessa- projektin väli- raportti, 1995). Romanihakijoista puolet oli saanut aravavuokra-asunnon, mikä osoittaa romaniväestön olevan pääväestöön verrattuna suhteellisen tasavertaisessa asemassa aravavuokra-asuntomarkkinoilla. Helsingissä asunnon sai peräti 60% romanihakijoista. Tämä prosenttiosuus oli kaksi kertaa suurempi kuin kaupungin kaikilla aravavuokra-asunnon hakijoilla keskimäärin, mikä oli vain 30% (Paulus, 1996).

Paulus selvitti myös romanien asuntomarkkinatilannetta tammi- ja syyskuun välisenä aikana vuonna 1995.

Tuolloin romanihakijoita oli koko maassa 1350. Romanihakijoiden määrä oli jonkin verran kasvanut edellisvuoteen verrattuna. Erittäin kiireellisessä asunnontarpeessa oli tuolloin 440 romanihakijaa. Erittäin kiireellisessä asunnontarpeessa olleiden romaniruokakuntien osuus (33%) oli suurempi kuin muulla väestöllä (25%).

Välimäen selvitys (1995) puolestaan osoitti, että romanivanhukset asuvat keskimäärin paremmin kuin pääväestön vanhukset: puutteellinen asuminen oli heillä harvinaisempaa kuin muulla väestöllä.

Romanit itse katsovat kokevansa syrjintää vapaarahoitteisilla vuokra-asuntomarkkinoilla. He ovat useita muita väestöryhmiä enemmän valtion lainoittaman asuntokannan varassa. Asuntomarkkinatilanteen kiristyessä kasvukeskuksissa on vaarana, että kaikkein heikoimmassa asemassa olevat syrjäytyvät asunnonjaossa.

Lähes kaikkea romanien asumiseen liittyvää problematiikkaa tulisi tarkastella väestön omasta kulttuurista käsin sekä kahden erilaisen kulttuurin välisenä vuorovaikutuksena. Ongelmien ratkaisuihin vaikuttaa merkittävästi se, kuinka paljon tahdotaan antaa tilaa vähemmistön kulttuurista syntyneille ominaistarpeille ja näkökulmille. Oleellista on vahvistaa romanien omia myönteisiä voimavaroja ja korostaa heidän kulttuurinsa rikastuttavaa vaikutusta suomalaisessa yhteiskunnassa. Suvaitsevaisuus on vahvuutta varsinkin tänä aikana, jolloin monikulttuurisuus lisääntyy kaiken aikaa.

Helsingissä kesäkuussa 2000

Pirjo Vesanen
ylitarkastaja

Sisältö

Esipuhe	3
1 Kulttuurien kohtaaminen	7
2 Suomen romanien historia	8
2.1 Nimitys	8
2.2 Romanien lukumäärä	8
2.3 Intiasta	8
2.4 ....Suomeen	9
2.5 Romanit ja yhteiskunta	10
2.6 Romanit ja sosiaalinen asema	1
3 Suomen romanien kulttuuri	12
3.1 Romanikieli	12
3.2 Perhe ja suku	13
3.3 Romanivanhukset	13
3.4 Romanimies	13
3.5 Romaninainen	14
3.6 Romanilapset	14
3.7 Tavat	14
3.8 Puhtaustavat	15
3.9 Moraalitavat	15
3.10 Oikeuskäsitys	16
3.11 Uskonto	16
3.12 Terveystieteet	16
3.13 Ammatit ja koulutus	16
3.14 Työelämä	17
4 Romanikulttuurin erityispiirteitä asumisessa	18
4.1 Kerrostalossa asuminen	18
4.2 Kuolemantapaus perheessä	19
4.3 Puhtaustapojen vaikutus asumiseen	20
4.4 Nuorten romanien asuminen	21
4.5 Muuttoliike	22
4.6 Väistämisvelvollisuus	22
5 Yhdyshenkilöt ja alueelliset neuvottelukunnat romaniasiantuntijoita kunnassa	24
Lähdeluettelo	25
Kuvailulehdet	27

Kulttuurien kohtaaminen

Ihmissuhdetyössä toimivat samat periaatteet ja samanlainen asennoituminen asiakkaaseen kuin asiakkaaseen. Romanikulttuuri tuo kuitenkin mukanaan asiakassuhteeseen ja sen toimivuuteen tekijöitä, joista monia ei opi kuin “kantapään kautta”.

Romanikulttuuri sinänsä ei ole asiakastyössä ongelma tai ominaisuus, jonka pitäisi hallita asiakkaan ja työntekijän kohtaamista. Se ainoastaan tuo tähän kohtaamiseen tekijöitä, joiden vaikutuksesta on hyvä olla perillä, jotta työntekijä voi toimia mahdollisimman hyvin myös romaniasiakkaan kanssa.

Onkin sanottu: “oleellista on tietää muista kulttuureista sen verran, että osaa tehdä oikeita kysymyksiä”. Kysyminen on tärkeää työntekijän näkökulmasta, jotta välttyttäisiin kulttuurisilta väärinymmärryksiltä ja saadaan selville, miten asiakkaan kulttuurissa toimittaisiin tässä tilanteessa.

Työntekijän pitäisi osata yhdistää romanikulttuurista saamansa tieto ammatilliseen osaamiseensa. Sillä lopulta han me olemme kaikki erilaisia ja kaikki samanarvoisia.

2

Suomen romanien historiaa

Suomessa asuvat romanit ovat ensisijaisesti suomalaisia ja vasta sitten romaneita. Romanit ovat asuneet Suomessa yli 400 vuotta, ja tämä maa koetaan kotimaaksi. Suomen romanit ovat ylpeitä suomalaisuudestaan.

2.1 Nimitys

Suomessa käytetään nimitystä romani, mustalainen tai tumma. Ennen oli yleistä käyttää mustalainen-nimitystä. Tämä on kuitenkin koettu loukkaavana ja siksi siitä on pääasiallisesti luovuttu. Ruotsiksi ei enää käytä nimitystä zigenare vaan romsk befolkning.

Nykyään käytetään romani-sanaa. Romani tulee romanikielen sanasta "rom", joka tarkoittaa ihmistä tai miestä. Romani -nimitystä käytetään kansainvälisesti. Suomen kielitoimisto päätti v. 1992, että romani-sana voidaan kirjoittaa yhdellä a-kirjaimella, vaikkei se olekaan suomen kielen normien mukaista.

Virkakielessä käytetään yksinomaan romani-sanaa. Onkin hyvä, että tämä sana yleistyy koskemaan kaikkia yhteyksiä, joissa puhutaan romaneista.

Romanit itse käyttävät itsestään romanikielistä nimitystä "kaaleet" ja pääväestöstä nimitystä "gaajeet".

2.2 Lukumääriä

Romanien lukumäärästä koko maailmassa ei ole tarkkaa tietoa. Syitä tähän voi olla esim.

- romanien historiassa on huonoja kokemuksia (esim. vainot, sulauttamiset, ennakkoluulot) erilaisista tilastoinneista ja siksi he ovat itse vastustaneet etnistä rekisteröintiä.

- eri väestöryhmiä ei luokitella etnisin perustein ja siksi he eivät näy väestötilastoinnissa (esim. Suomi).

- romanien liikkuminen maasta toiseen on aiheuttanut sen, että heidän lukumääränsä on ollut lähes mahdoton arvioida.

Tässäkin esitetyt lukumäärät perustuvat siis arviointeihin.

Monet romanijärjestöt ovat arvioineet romaneja olevan n. 40 miljoonaa, joista yli puolet asuu Intiassa.

Euroopassa on arvioitu romaneja oleva n. 8-12 miljoonaa ja Suomessa n. 10 000. Suomen romaneja on todellisuudessa n. 13-14 000, mutta heistä n. 3 000 asuu Ruotsissa.

2.3 Intiasta ...

Romaneiden alkuperästä on tehty erilaisia tutkimuksia kuten mm. kieli-, DNA- ja kulttuuriantropologisia tutkimuksia. Kaikesta tästä huolimatta romaneiden alkuperästä ei ole saatu varmaa selvyyttä.

Romaneiden sanotaan olevan lähteis Intiasta. Tähän olettamukseen on päästy seuraamalla kielitutkimuksia. Romanikieli perustuu sanskriittiin, joka on Intian vanha kulttikieli.

Intiasta lähdön syyt ovat edelleen epäselvät. Jotkut tutkijat arvelevat syiksi mm. sotia ja nälänhätää. Selvää syytä lähtöihin ei ole kuitenkaan saatu.

Muutto on tapahtunut kolmessa aallossa, pääosin 1000 jKr. Tosin Intiassa elää vieläkin useita miljoonia ihmisiä, joiden kieli ja kulttuuri ovat sukua romanien kielelle ja kulttuurille.

Ensimmäiset varmat maininnat romaneista Euroopassa löytyvät 1300-luvulta. Tuohon aikaan ei vielä tiedetty, keitä romanit olivat ja mistä he tulivat. He harjoittivat liikkuvia ammatteja (tinurit, läkkisepät, hevosenkasvattajat, soittajat, erilaiset esiintyjät, kauppiaat, käsityöläiset), joten heidän oli helppo muuttaa paikkaa tarvittaessa.

Melko pian romaneita alettiin vainota. Heitä syytettiin milloin mistäkin.

Lähes jokaisessa Euroopan maassa säädettiin lakeja, joilla oikeutettiin romanien tappamiset, maasta karkottamiset, orjuuttamiset ja pakkoasuttamiset.

Natsi-Saksan aikana romaneita tuhoettiin n.1-2 miljoonaa.

Eri puolilla Eurooppaa, vielä tänä päivänäkin, romanit kärsivät ihmisoi-keuksien puutteesta, syrjinnästä, kouluttamattomuudesta ja asunnottomuudesta.

2.4 ... Suomeen

Romanit saapuivat 1500-luvulla Pohjoismaihin. Suomeen romanit ovat tulleet pääasiallisesti Ruotsin kautta. Tähän viittaa myös Suomen romaneiden sukunimet, joista suurin osa on ruotsinkielisiä. Myös Venäjän kautta on tullut joitakin romaniperheitä.

Ensimmäinen maininta romaneista Suomessa löytyy vuodelta 1559 Ahvenanmaalta. 1500-luvulla Suomi oli osa Ruotsin kuningaskuntaa ja Suomessa suhtauduttiin romaneihin Ruotsin lakien mukaisesti eli kielteisesti. Romaneja ei saanut haudata siunattuun maahan, he eivät saaneet terveydenhoitoa; jos heitä kohtasi Ruotsi-Suomen rajojen sisäpuolella, heidät sai hirttää. Tosin ei ole tietoa, toteutuiko tämä laki koskaan.

Vuonna 1809 Suomi liitettiin Venäjään. Venäjän vallan aikana pohditettiin, kuinka saada romanit asettumaan paikoilleen. Romaneita suljettiin työlaitoksiin, koska heillä ei ollut vakituista asuinpaikkaa. Irtolaisena ei saanut olla.

Tuohon aikaan suurin osa romaneista asui maaseudulla, osittain siksi, että maaseudun väestö tarvitsi heidän työtään ja palvelujaan (tiedon välittäjinä). Maaseudulla oltiin ehkä suvaitsevaisempia heitä kohtaan kuin kaupungeissa.

2.5 Romanit ja yhteiskunta

Vuosisadan alun politiikkana oli assimilointi. Tarkoituksena oli saada romanit sopeutumaan yhteiskuntaan valtaväestön ehdoilla.

Yhteiskuntamme romanipolitiikassa on myöhemmin harjoitettu erilaisia toimintaperiaatteita mm. erityistoimenpiteitä ja vähemmistökysymysten keskittämistä. 1960-luvulla myös romanit itse tiedostivat asemansa.

Nykyään toimintaperiaatteena on normaalein toimintamuoto eli romaniväestön omien odotusten ja toivomusten huomioonottaminen romaneihin kohdistettavissa toimenpiteissä.

Romaneilla on Suomessa täydet kansalaisoikeudet ja kansalaisvelvollisuudet (esim. asevelvollisuus) kuten muillakin suomalaisilla.

Vuonna 1956 asetettiin sosiaaliministeriön yhteyteen Mustalaisasiain neuvottelukunta (v:sta 1989 Romaniasiaain neuvottelukunta). Neuvottelukunnan tärkeimpänä tehtävänä on seurata romanien yhteiskunnallisia osallistumismahdollisuuksia ja romanien elinolosuhteiden kehittymistä ja tehdä esityksiä näissä asioissa.

1970-luvulla yhteiskunnassa tehtiin useita toimenpide-ehdotuksia parantamaan romaniväestön olosuhteita. Osa näistä ehdotuksista on johtanut käytännön toimenpiteisiin. Muun muassa laki mustalaisväestön asunto-olojen parantamisesta vuosina 1976-1981.

Opetushallitukseen perustettiin v. 1994 Romaniväestön koulutusyksikkö, jonka tehtävänä on romaniväestön valtakunnallisen koulutuksen kehittäminen.

Syrjintälainsäädäntöämme vahvistettiin v. 1995:

”Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.”

Vuonna 1995 päivähoitoasetusta uudistettiin:

”...saamelaisten ja romanien ja eri maahanmuuttajaryhmien lasten

oman kielen ja kulttuurin tukeminen yhteistyössä kyseisen kulttuurin edustajien kanssa”.

Peruskoululaki v. 1995:

”Saamenkielisille, romanikielisille ja vieraskielisille oppilaalle voidaan opettaa äidinkielenä oppilaan omaa äidinkieltä.”

Vuonna 2000 voimaan tulleessa perusoikeusuudistuksessa todetaan:

”Saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.”

Kaikki nämä lainsäädännölliset uudistukset ovat kehittäneet romanien asemaa yhteiskunnassamme.

Myös romanien oma aktiviteetti on kohonnut ja järjestötoiminta on kehittynyt ja laajentunut. Yhteistyö romanien ja viranomaisten välillä on laajentunut koko maassa.

Valtakunnallisia romanijärjestöjä Suomessa ovat:

Romano Missio ry.

- perustettu v. 1906
- kristillinen sosiaali- ja lastensuojelutyö

Suomen Vapaa Romanilähetys ry.

- perustettu v. 1964
- hengellinen ja humanitäärinen työ

Suomen romanilyhdistys ry.

- perustettu v. 1967
- yhteiskunnalliset asiat

Ryhdyys ry.

- perustettu v.1993
- romaniyhdyshenkilöiden yhdistys

Gipsy Future ry.

- perustettu v. 1996
- nuorten romanien tukiyhdistys

Nevo Roma

- perustettu v.1999
- vaalii romanikulttuuria ja suvaitsevaisuutta muiden vähemmistöjen kanssa.

2.6 Romanien sosiaalinen asema

1950-luvulla alkanut, suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtunut elinkeinorakenteen muutos vaikutti romanien elämään suuresti. Heidän liikkumista

suosivat ammattinsa eivät enää tarjonneet toimeentuloa ja siksi heidän on täytynyt kehittää uusia toimeentulolähteitä.

Tässä murrosvaiheessa useat romanit muuttivat kaupunkeihin ja he joutuivat asumaan kaupunkien laitamilla usein purkutuomioiden alaisissa asunnoissa.

Nykyään romanien asuinolosuhteet, kuten myös muu elämisentonsa, on kohentunut huomattavasti.

Romanien heikko koulutustaso on edelleen esteenä elämän yleisen laadun kohentamiselle. Muutosta on kuitenkin tapahtumassa, joskin muutos vaatii aina aikansa.

Romanien kulttuurin pääpiirteinä on yhteys toiseen romaniin. Tämä yhteys näkyy sosiaalisena yhteytenä, vastuuna toisesta ihmisestä ja patriarkaalisen perhemallina.

Pelkkä romanien olemassaolo ja elämäntapa on todistus romanikulttuurin voimakkuudesta ja aitoudesta.

Suomen romanikulttuuri sisältää yhteisiä piirteitä maailman muiden romanien kanssa mm. romaniryhmän sisäisen rakenteen, perherakenteen, tapaperinteen erikoisuuksien, sosiaalisen yhteishengen ja jopa eräitä ammatteja.

Romanit haluavat säilyttää oman kulttuurinsa, koska omassa kulttuurissa eläminen on inhimillisempää ja aidompaa kuin vaihtaa identiteettiä ja ryhtyä elämään vieraan kulttuurin mukaisesti.

Romaneille kulttuurissa eläminen tarkoittaa elämän kokonaisvaltaista käyttäytymistä arjessa ja juhlassa. Vaikka kulttuuri on yhtenäinen, on kuitenkin hyvä muistaa, että romanit ovat yksilöllisiä ja vastuullisia omista asioistaan ja oman perheensä kulttuurista.

Kulttuuri ei ole mikään kiinteä ominaisuus, vaan kulttuuri elää jatkuvasti.

Samoin myös romanikulttuuri on muuttumassa. Muutoksessa koetaan aina myös vastustusta. Vanhemmat romanit näkevät oman aikansa tavat ja elämäntyylin hyvänä ja tavoiteltavana asiana, kun taas nuoremmat ovat joutuneet mukautumaan ja kasvamaan suomalaisen yhteiskunnan mukana.

Tämä ei tarkoita sitä, että nuoret haluaisivat luopua romanikulttuurista, vaan että kulttuuri muuttaa muotoaan ja siihen on sopeuduttava.

Romanikulttuuriin kuuluu pääasiallisesti voimakas tapakulttuuri ja ennen kaikkea läheiset ihmissuhteet. Romanivanhemmille on tärkeää kasvatata lapsestaan hyvä romani, joka elää romanikulttuurin mukaisesti ja tulee toimeen kaikkien ihmisten kanssa.

Romanien arvomaailma on erilainen kuin valtaväestön. Romaneille yhteiskunnallisen aseman ja arvostuksen tavoittelu ei ole ollut tärkeää. Tärkeämpää on olla ja elää tätä päivää.

3.1 Romanikieli

Romanikieltä alettiin pitää omana erityisenä kielenään vasta 1700-luvulla.

Kielten opiskelijat huomasivat yhtenäisyyden romanikielen ja intialaisten kielten välillä. Romanikieli on edelleenkin kansainvälinen kieli, vaikka kieli jaotellaankin maittain eri murteisiin.

Romanikielen pohjasanasto tulee vanhasta intialaisesta sivistyskielestä, sanskriitistä. Tosin romaneiden kulkiesä halki Euroopan kieleen on tarttunut myös lainasanoja.

Romanikieltä on pidetty romaneiden sisäiseen käyttöön tarkoitettuna kielenä, siksi sitä ei ole haluttu opettaa muille kuin romaneille. Kieli on ollut oman ryhmän identiteetille tärkeä.

Suomessa romanikieli on ollut kirjoittamaton kieli. Sotien jälkeen kielen puhumista vähennettiin ja siksi monet sanat ovat unohtuneet, kun ei ole ollut jatkuvaa kielen käyttöä. Kieltä ei enää käytetty siinä määrin kuin aikaisemmin, koska romanit eivät voineet tai saaneet käyttää omaa kieltään. Suomen romanit ovat kaksikielisiä, mutta he käyttävät arkikielessä pääasiallisesti suomea.

Vasta 1970-luvulla romanit alkoivat itse tiedostaa romanikielen käytön vähyyden. Tämän heräämisen yhteydessä huomattiin todella, mikä merkitys kielellä on kulttuurille ja identiteetille.

Kouluissa alettiin opettaa romanilapsille omaa kieltä n. 10 vuotta sitten. Samalla alkoi kielen kehittäminen kirjakieleksi. Nykyään on jo julkaistu mm. romanikielen aapinen ja kielioppikirja ja lisäksi myös sanakirjoja.

Romanikielen opetuksella on huomattu olevan merkitystä lasten koulunkäynnille. Koulumotivaatio paranee, kun koulu huomio myös romanilapsen kulttuuria.

3.2 Perhe ja suku

Aikaisemmin romaniperhe oli laajentunut ydinperhe. Siihen kuuluivat ukit ja mummot yms. sukulaisia, joilla ei ollut muuta asuinpaikkaa.

Omien asuntojen saamisen myötä romaniperhe on muuttunut ydinperheeksi, johon kuuluu isä, äiti ja lapset. Tosin romaniperheen luona voi asua tilapäisesti useita muitakin sukulaisia, joiden elämäntilanteet ovat vaikeat, eikä heillä ole muuta mahdollisuutta kuin asua toisten romaneiden luona. Tämä osoittaakin, ettei romaneille pelkästään perhe ole ”keskusyksikkö”, vaan koko lähisuku ja lopulta koko romaniyhteisö.

Tasapainoisessa romaniperheessä miehen ja naisen ei tarvitse kilpailla kes-

kenään. Molemmilla on tärkeä tehtävä perheessä; miehen tehtävänä on turvata perheen talous ja naisen tehtävänä on hoitaa kotia ja lapsia.

3.3 Romanivanhukset

Voidaan sanoa, että vanhempien ihmisten kunnioittaminen on koko romanikulttuurin perusta. Arvostusta herättää vanhempi ihminen jo sinänsä, mutta ennen kaikkea hänen ikäänsä liittyvä elämäkokemus, viisaus ja perimätiedon hallitseminen.

Vanhat ihmiset pyritään hoitamaan kotona, eikä heitä haluta sijoittaa palvelutaloihin. Toisaalta romaniväestöllä ei ole tarpeeksi tietoa kunnan tarjoamista palveluista ikäihmisille, kuten esim. päiväkerhoista.

Vanhempien ihmisten henkilökohtaisia tavaroita kohdellaan kunnioittavasti, heidän mielipiteitään arvostetaan, heitä teititellään ja heidän läsnäollessaan käyttäytytään moitteettomasti. Heiltä myös odotetaan heidän asemaansa vastaavaa käyttäytymistä.

Romanikulttuurissa vanhempien kunnioittaminen kohdistuu myös kaikkiin muihin vanhuksiin eikä vain romanivanhuksiin.

3.4 Romanimies

Romanimies on perheen yleisen hyvinvoinnin ja taloudellisen aseman takaaja. Hänelle kuuluu vastuu lapsen hyvinvoinnista ja käytöksestä suhteessa sukuun ja muuhun romaniväestöön.

Nykyään romanimiehen rooli on muutoksessa, koska on luotava uudensuomalaisia käytäntöjä elättää perhe ja samalla mies joutuu uudistamaan omaa rooliaan.

Toisaalta miehen on ollut vaikeampaa löytää paikkansa uudelleenkouluksessa ja työelämässä. Miesten syrjäytymisuhka on suuri ja siksi miesten osallistumista kaikkeen yhteiskunnalliseen toimintaan ja koulutukseen pitää tukea.

3.5 Romaninainen

Romanityttö siirtyy aikuisuuteen pukeutumalla romanasuun. Jos tyttö valitsee perinteisen romanasun, valinta on koko loppuelämää koskeva. Yleensä nuoret tytöt odottavat kovasti aikaa, jolloin saisivat pukeutua romanivaatteisiin. Nykyään jotkut nuoret tytöt eivät enää pukeudu romanasuun, vaan käyttävät mukaeltua asua.

Kuitenkin romaninaisen asu on arkipäivän asu, joka ei estä osallistumasta esim. työelämään. Romanikulttuuriin liittyvä kansallispuvun käyttö on olennainen osa romaninaisen omaa identiteettiä ja asemaa omassa yhteisössään.

Romaninaiset ovat tottuneet lähtemään kodin ulkopuolelle ruuan hankintaan. Siksi uudelleenkouluuttaminen ja työelämään hakeutuminen on ollut helpompaa naisille kuin miehille.

Romaniperinteen siirtäminen lapsille on pääasiassa naisen vastuulla. Lapset ovat yleensä kotona äidin kanssa ja siinä arkielämän touhuissa kulttuuritavat siirtyvät luonnollisella tavalla lapsille.

3.6 Romanilapset

Vanhempien tavoitteena on kasvattaa lapsistaan sosiaalisesti vastuuntuntoisia lapsia, jotka osaavat oman kielen ja oman kulttuurinsa ja jotka tulevat toimeen kaikkien ihmisten kanssa. Tällainen kasvatustavoite on ainakin

tasapainoisissa romaniperheissä, mutta kuitenkin jokainen perhe toimii yksilöllisesti lastensa suhteen.

Vanhempien kasvatustavoite ei rajoitu vain omiin lapsiin vaan esim. sisarusten lapsiin. Tämä on taas osoitus suvun tärkeydestä ja läheisyydestä. Romanilapsi saa opetusta ja elämänviisautta vanhoilta ihmisiltä ja oppii sopeutumaan elämiseen erilaisten ihmisten kanssa. Lapsella on useita turvallisuutta antavia aikuisia lähellään, vaikka omat vanhemmat eivät olisikaan paikalla.

Lapsen olisi hyvä olla mukana myös päiväkodin toiminnassa, koska sieltä hän saa niitä taitoja, joita hän tarvitsee menestyäkseen koulussa jo heti ensimmäiseltä luokalta lähtien.

Romanien keskuudessa lapset ja vanhukset ovat erityisryhmiä, jotka saavat osakseen erityishuomiota kaikessa. Lapset oppivat kunnioittamaan vanhempiaan ja vanhuksiaan jokapäiväisessä elämässä. Lapset kutsuvat vanhempiaan etunimellä romanien tavallaan. Etunimi on lapselle ihan yhtä läheinen puhuttelumuoto kuin äiti tai isä.

Kasvaessaan lapsi oppii romanitapoja, joita hän iän myötä alkaa noudattaa. Ensimmäiseksi opitaan omaan henkilökohtaiseen puhtauteen liittyviä tapoja.

3.7 Tavat

Romanien tärkeimpinä kulttuuripiirteinä on heidän tapaperinteensä, jossa edelleenkin on havaittavissa piirteitä heidän intialaisesta alkuperäiskulttuuristaan.

Romanien tavat ovat muodostuneet pikkuhiljaa ja usein käytäntö on sanellut joidenkin tapojen syntymisen.

Asioita on vain totuttu tekemään tietyllä tavalla, eikä edes ajatella, miksi teen näin. Siitä on tullut tapa. Samanlainen tapakulttuuri korostaa ryhmän yh-

tenäisyyttä. Kun ajatellaan erilaisia kulttuureja, ei voida sanoa, onko toisen tapaa tehdä jokin asia toisella tavalla parempi tai oikeampi kuin minun tapani.

Esimerkiksi erilaisissa kulttuureissa tervehditään eri tavoilla. Suomessa annetaan kättä ja sanotaan ”päivää”. Kun taas romanit eivät tervehdi toisiaan kättä antamalla, vaan sanomalla ”päivää” samalla nyökäten. Lisäksi romanit kyselevät toisiltaan kenen tyttö tai poika tämä on.

3.8 Puhtaustavat

Puhtaussäännöillä on merkityksensä kaikessa päivittäisessä toiminnassa ja kaikissa elämäntilanteissa. ”Puhtaus” on selvästi määritettyä ja jokaisen romanin tulee tietää, kuinka asiat ja esineet pysyvät perinteen mukaan puhtaina.

Romaneiden puhtaustavoista puhuttaessa voidaan puhua ns. länsimaisesta ja itämaisestä puhtauskäsitteestä tai perinteisestä puhtauskäsitteestä. Puhtaus ei rajoitu pelkästään esineisiin, joita voidaan pestä vedellä, vaan puhtauskäsite koskee myös asioita ja esineitä, joissa puhtauden ylläpitäminen on ehdotonta.

Periaatteena on aina ollut, että kaiken sen, mitä laitetaan suuhun, täytyy olla puhdasta. Silloin kun romaniväestö vielä kiersi, oli hyvin tärkeää noudattaa näitä tapoja, koska sillä oli merkitystä hygienian kannalta.

Puhtaus ilmenee esimerkiksi suhtautumisessa ruokaan ja ruokailuvälineisiin, joita ei koskaan laiteta lattialle tai paikkoihin, joissa istutaan tai kävelään. Lattialla olevia esineitä ja leluja ei nosteta ruokapöydälle tai laiteta ruokailuvälineille tarkoitettuihin paikkoihin. Perinteisessä romaniperheessä koko keittiö on kodin puhtain paikka.

Henkilökohtaisesta puhtaudesta huolehditaan tarkasti mm. pesemällä

käsiä usein (esim. ulkoa sisälle tultaessa, saunasta tulon jälkeen, kenkien kosketelun jälkeen jne.).

Pyykkiä pestään usein romanikodissa. Yleensä vaatteet pidetään hyvin valkoisina. Erilaisia vaatteita (lasten vaatteet, alusvaatteet) ja eri ikäisten vaatteita (vanhukset, nuoret, lapset) ei sekoiteta samaan pyykkiin.

Vaatteiden puhtauteen liittyy puhtauskäsitteen ehdottomuus, jolla ei ole merkitystä sille, onko vaate silminnähdän likainen vai ei.

Vaatteiden pesu ja kuivattaminen on vaikeaa, jos samassa asunnossa asuu sekä nuoria että vanhoja ihmisiä. Vanhuksen ei ole soveliaista nähdä nuorten vaatteita kuivumassa.

Taloyhtiöiden pyykkituvat voivat olla huomattavan usein varattuna romaneille. Tämä taas perustuu romaneiden tapaan pestä eri vaatteet erillään.

Romaninmaiselle on kunniaksi, kun hänen perheensä jäsenten vaatteet ovat puhtaat ja siistit.

3.9 Moraalitavat

Moraalitavat liittyvät sukupuolisuu-teen. Nuoret romanit kontrolloivat puheitaan ja käyttäytymistään vanhempien läsnäollessa. He eivät esimerkiksi näyttäyty vähissä vaatteissa vanhempien ollessa paikalla. Eri ikäiset romanit eivät puhu murrosiästä ja raskaudesta keskenään. Samanikäisten keskuudessa näistä asioista voidaan puhua.

Hygienian ja intimitietin ylläpitäminen tuottaa paljon vaikeuksia, jos samassa asunnossa elää nuoria ja vanhempia ihmisiä yhdessä. Siksi olisikin suotavaa, jos asunnossa olisi kaksi WC:tä käytettävissä.

Yhdessäolo omassa perheessäkin on ”rajoittunutta”, kun perheessä on murrosiän sivuttaneita henkilöitä ja vanhempia ihmisiä.

3.9 Oikeuskäsitys

Suomen romaneilla on käytössä väistämisyjärjestelmä. Tämä tarkoittaa sitä, että kun joku on tehnyt rikkomuksen toiseen sukuun kuuluvalla henkilöllä, niin rangaistus koskee myös rikkomuksen tehneen omaisia. Usein rangaistus on perheen sosiaalisen statuksen menettämistä. Rangaistus on seurausta romaniensa voimakkaista sukulaisuussuhteista, jotka velvoittavat ottamaan vastuun omaisista ja heidän teoistaan.

Rikkomuksen suorittaja sukuineen siirtyy asumaan toiselle paikkakunnalle, ettei tapahtuisi uutta rikkomusta. Rikkomuksen tehneen suvulle tästä seuraa monia ongelmia mm. uuden asunnon hankkiminen ja lasten koulunkäynnin järjestäminen uudelleen.

3.10 Uskonto

Romanit ovat taustaltaan aina olleet hyvin uskonnollisia. Lähes jokainen romani uskoo Jumalaan, vaikkei hän olisikaan ns. uskovainen. Uskovaisia ihmisiä arvostetaan romanien keskuudessa.

Romanien tervehdyksissäänkin kuuluu luottamus Jumalaan, esim. ”Jumalan siunausta”, ”kulje Jumalan kanssa”, ”Jumala suokoon meille hyvän päivän”.

Romaneista suurin osa kuuluu luterilaiseen kirkkoon. Romanit käyttävät yleisempiä kirkon tarjoamia palveluja kuten ristiäiset, hautajaiset ja rippikoulu. Osa romaneista on siirtynyt ns. vapaiden suuntien jäseneksi.

Nykyään kirkko on lähestynyt romaneja mm. tekemällä ”Kirkko ja romanit” – esitteen ja järjestämällä erilaisia tapahtumia, joissa romanit ovat mukana. Uutta testamenttia on käännetty myös romanikielelle.

3.11 Terveysthuolto

Yleensä vanhemmat romanit ovat sairampia kuin vastaavan ikäiset pääväestöstä. Romanien vaikeat elinolosuhteet, varsinkin huonot asunto-olot ja kiertäminen, ovat vaikuttaneet heidän terveyteensä. Yleisimpinä sairauksina heillä voidaan mainita lihas- ja liikuntaelinsairaudet.

Romani pitää itseään terveenä, jos hänen sairautensa tai vammansa ei vaikuta hänen elämäänsä ratkaisevasti.

Tavallisesti suku huolehtii itse sairaistaan. Heitä ei mielellään sijoiteta laitoksiin.

Romanin joutuessa sairaalan, lähes koko suku on tukemassa häntä siellä. Hoitohenkilökunta tarvitsee erityistä ymmärtämystä kohdata romanien tavat.

Tästä johtuen Opetushallitus julkaisi vuonna 1993 ”Romanit ja terveyspalvelut – oppaan terveydenhuollon ammattilaisille”.

3.11 Ammatit ja koulutus

Romanien ammattirakenteet muuttuivat teollistumisen ja kaupungistumisen myötä ja siten heikensivät toimeentulomahdollisuuksia ja aikaisempaa kaupankäyntiin liittynyttä kanssakäymistä pääväestön kanssa.

1960-70-luvuilla alkoivat romanit siirtyä suurissa määrin kaupunkeihin, joissa heidän oli löydettävä uusia tulo-lähteitä. Enimmäkseen romanit tekivät kauppaa mm. pitseillä ja autoilla.

Yhteiskunnallinen muutos on saanut romanit ajattelemaan myös omaa koulutustaan. Jos on koulutettu johonkin ammattiin, saa paremman työpaikan ja paremman toimeentulon.

1970-luvulla alkoi romanien ammattiin valmistavat esikurssit mm. hevoshoidon ammattillinen esikurssi ja ompelualan ammattillinen esikurssi. Useita kursseja ja koulutuksia on järjestetty myöhemminkin mm. lähikasvat-

tajan- ja koulunkäyntiavustajankurssit. Lisäksi eri kansanopistoissa on annettu mahdollisuus suorittaa keskeytynyt peruskoulu loppuun.

Tämän päivän suosituimmat koulutusalat romaneilla ovat: nuoriso-ohjaajien koulutus, sosiaali- ja terveydenhuolto, romanikielen opettajien koulutus, tietotekniikka ja musiikkiala. Viime vuosina on monia romaninuoria lähtenyt opiskelemaan normaaleja opiskelureittejä pitkin ammattiin.

Myös aikuiset romanit ovat kiinnostuneet enemmän koulutuksesta ja esimerkiksi Opetushallituksen teettämän kyselyn mukaan 2/3 alle 30 vuotiaista (yli 80 %) halusi koulutusta.

Tämä aikuisten eli lasten vanhempien kiinnostus opiskeluun on myös muuttanut heidän suhtautumistaan omien lastensa koulunkäyntiin. Valittavan monet romaninuoret jättävät peruskoulun ylä-asteen kesken ja siksi vanhemmat ovatkin huolestuneita, mitä tehdä ja miten auttaa näitä nuoria.

Jo vuonna 1980 Romaniasian neuvottelukunta (silloinen Mustalaisasiain neuvottelukunta) asetti seuraavanlaisia tavoitteita, joilla voitaisiin parantaa lasten koulunkäyntiä:

- romanilasten osallistuminen esiopetukseen.
- kouluissa otettava huomioon romanikulttuuri ja sen erityispiirteet.
- lisättävä tietoa romanikulttuurista opettajille ja muille lapsille.
- lisättävä romaniväestön kiinnostusta ja luottamusta koululaitosta kohtaan.
- tuettava romanilapsen koulunkäyntiä erilaisin tukitoimin.

Nämä tavoitteet ovat edelleen voimassa. Joissakin asioissa on päästy eteenpäin, mutta vielä on paljon tehtävää.

Vasta viime aikoina on todettu monien romanilasten koulunkäyntivaikeuksien johtuvan ns. puolikielisydestä. Jotkut romanilapset eivät todellisuudessa ymmärrä opettajan puhumaa kieltä kokonaisuudessaan, koska he ovat tot-

tuneet suppeampaan kielenkäyttöön. Heidän sanavarastonsa on pienempi kuin muilla samanikäisillä lapsilla. Usein jo koulun alkuvaiheissa tällainen lapsi "putoaa kärryiltä" ja vaikeudet vain lisääntyvät vuosien kuluessa. Tähän ongelmaan pitäisi löytyä pikaisesti ratkaisu.

Myös asumistason on todettu vaikuttavan koulunkäyntiin. Romanikodeissa asuu perheen omien jäsenten lisäksi myös muita tilapäisen asunnon tarvitsijoita. Kuitenkin lapselle tulisi järjestää paikka, missä hän voisi tehdä mm. läksyt rauhassa. Vanhempien sosiaaliset ongelmat vaikuttavat myös lasten koulunkäyntiin.

Vuodesta 1995 on annettu kouluissa romanikielen opetusta romanilapsille 2h/viikko. Romanikielen opetus on auttanut lapsen asemaa koulussa. Hänen arvostuksensa on lisääntynyt ja identiteettinsä on vahvistunut.

Romanikielen opettaja tekee kulttuuriaan tutuksi koulun opettajien ja muiden oppilaiden kesellä.

3.12 Työelämä

Romanit ovat aina osallistuneet työelämään. Tosin tämä käsitys ei ole ollut hallitseva, koska pääväestö ei ole nähnyt romanien tekemän työn merkitystä. Esimerkiksi maaseudulla romanit tekivät kauppaa, hoitivat hevosia ja kauppasivat niitä.

Romaneiden on vielä nykyäänkin vaikea päästä työhön, kuten niiden muidenkin, joilta puuttuu ammattikoulutus. Vuonna 1998 tehdyn kyselyn mukaan 56 % työikäisistä romaneista oli työttömänä. Erilaisilla ammattikursseilla on pyritty vaikuttamaan tähän asiaan.

Monet työttömille tarkoitetut työelämään tutustumiset ja työelämään valmistavat koulutukset ovat auttaneet myös romaneja saamaan työtä ja erilaisia kokemuksia työelämästä.

4

Romanikulttuurin erityispiirteitä asumisessa

Vielä 1960-luvulla romaniväestön asuinolosuhteet olivat hyvin heikot. Vain joillakin perheillä oli kunnolliset asunnot. Suurin osa romaniväestöstä asui keskitasoa huonommin ja ahtaammin.

1970-luvulla valtiolla oli erityismäärärahoja asuntojen hankkimista, rakentamista ja peruskorjausta varten romaneille ja kunnille. Rominien asumistaso parani.

Ympäristöministeriön teettämän selvityksen mukaan vuonna 1996 joka kolmas romanihakija oli kiireellisessä asunnon tarpeessa.

Vuokra-asuntotilanteen kiristyessä mm. romanit ovat vaarassa syrjäytyä asuntomarkkinoilla.

Valtion asuntorahastosta on kunnilla mahdollisuus hakea ns. hankintalainaa asuntojen hankkimiseksi asunnottomille, pakolaisille ja romaneille. Romaneille lainoitusta on haettu vähän.

Romaniväestön asuinolot ovat kuitenkin helpottuneet viimeisten vuosikymmenien aikana. Siirtyminen kiertävästä asumisesta ja huonokuntoisista pikkumökeistä kerrostaloihin toi mukanaan uusia ongelmia, joiden taustoja on hyvä ymmärtää.

Romaniväestöllä on omat selkeät puhtaus-, moraal- ja tapasääntönsä. Monet asumiseen liittyvät ongelmat johtuvat siitä, ettei tiedetä romanikulttuurin tapoja.

4.1 Kerrostalossa asuminen

Kerrostalossa asuttaessa romaniperheet eivät voi asua toistensa yläkerrassa tai alakerrassa.

Romanikulttuurin perinteisten puhdastapojen mukaan se, mikä on pöytätasolla, on puhdasta ja lattialla oleva on vähemmän puhdasta. Tästä johtuen, jos joku romani asuisi toisen yläpuolella, alapuolella asuva on lattiatasossa toiseen nähden. Vaikka joku nuorempi pari tämän saataisikin hyväksyä, niin alapuolella asuvan perheen luona ei voisi käydä enää ketään muita romaneja.

Romaneiden luona käy päivittäin sukulaisia ja muita tuttavuuksia, koska romanikulttuuriin kuuluu sosiaalinen yhteys. Romanikulttuuriin kuuluu myös vieraanvaraisuus ja ihmiset ovat tervetulleita melkein milloin vain. Tämä saattaa aiheuttaa vaikeuksia taloyhtiössä, joissa on pienet parkkipaikat. Vieraspaikkoja on rajoitetusti parkkipaikalla, eivätkä vieraat välttämättä tiedä, minne pysäköidä autonsa.

Monissa taloyhtiöissä on asukkaiden välisiä ongelmatilanteita voitu välttää ja ratkaista pyytämällä asukastoimikuntaan taloyhtiössä asuvan romaniperheen jäsen.

Romanit itse ovat tyytymättömiä isännöitsijöiden mahdollisuuteen valita asukkaat taloyhtiöihinsä. Monet romanit kokevat jääneensä vaille asuntoa juuri mustalaisuutensa vuoksi.

Esimerkki:

Romaniperhe oli hakenut asuntoa tietyistä taloyhtiöstä. Asuntoja oli saatavilla. Monet pääväestön asukkaista sai asunnon, mutta tälle romaniperheelle ilmoitettiin vain, ettei ole asuntoja. Romanimies otti yhteyttä asiamieheen ja hänen kehotuksestaan isännöitsijälle piti jättää valitus. Valitusta viedessään romanimies saikin avaimet käteen uutteen asuntoon.

Esimerkki:

Romaniperhe asui kerrostalon alakerrassa. Perheen luona ”asui” muitakin kuin vain oman perheen jäseniä. Talon muilta asukkailta alkoi tulla häiriöilmoituksia pyykkituvan käytöstä, saunavuoroista ja autolla ajoista.

Varoitusilmoitukset lähetettiin, mutta asukaskokoukseen ei saapunut romaniperheestä ketään. Isännöitsijä otti yhteyttä perheeseen ja sovittiin kokous pidettäväksi perheen kotona. Yhteisen kahvipöydän ääressä tultiin tutuiksi ja asioistakin päästiin sopimaan.

4.2 Kuolemantapaus perheessä

Kun romaniperheen jäsen on kuollut, halutaan muuttaa toiseen asuntoon asumaan.

Romanikulttuurissa on aina eletty tätä päivää. Aikaisemmin kun kierrettiin, ei ollut mahdollisuutta jäädä kovin pitkäksi aikaa suremaan elämän tavalisia vaikeuksia ja ongelmia, vaan oli katsottava eteenpäin ja hankittava taas sen päivän leipä. Ehkä tähän ajatukseen liittyen romanit ovat aina halunneet muuttaa pois asunnosta, jossa on eletty ennen kuolemantapausta. Tätä halutaan

siinäkin tapauksessa, vaikka henkilö ei olisi kuollut asuntoon.

Niin kuin eräs romanivanhus ilmaisi asian: ”eteenpäin on elävän mieli”.

Romanikulttuuri on ihmissuhdekulttuuria, ja siinä ollaan tiiviissä kanssakäymisessä koko suvun ja muunkin romaniväestön kanssa. Siksi voi ymmärtää sen suuren surun, jota kuolema saa aikaan romaniperheessä. Tästä johtuen tuttu asuinympäristö, joka on ollut rakas ja turvallinen, halutaan vaihtaa toiseen, koska ei jakseta elää jatkuvan surun ja muistutuksen keskellä.

Omasta kodista ei kuitenkaan ole helppoa lähteä pois. Koko asunto muuttuu erilaiseksi kuolemantapauksen johdosta. Kaikki kuolleen tavarat hävitetään; sänky, vaatteet ja muut henkilökohtaiset tavarat. Tästä johtuen yhteinen koti korostaa autiutta ja sitä mitä on joutunut menettämään. On jouduttu luopumaan rakkaasta, ollaan valmiita luopumaan myös yhteisestä kodista.

Esimerkki:

Rosa on 54 vuotta vanha romaninainen. Hän on asunut noin 4 vuotta miehensä kanssa samassa asunnossa. Asunto on hyvä, viihtyisä ja siinä on saunakin. Noin 2 kuukautta sitten Rosan mies kuoli.

Siitä lähtien Rosa on asunut tyttärensä asunnossa. Hän nukkuu vaatekomeron lattialla ja hänen vaatteensa ovat kassissa. Lähes päivittäin hän käy vaihtamassa uudet tavarat kassiinsa omassa asunnossaan.

Rosan kertoman mukaan hän ei voi jäädä kotiinsa. Hän ei voi nukkua siellä, eikä jäädä yhtään yksin.

Hän maksaa edelleen vuokransa 2.700 mk kuukaudessa, vaikka asunto ei olekaan enää hänen kotinsa.

Rosa on hakenut uutta asuntoa, mutta kunnan asuntosihteerin mukaan saattaa kestää viisikin vuotta, ennen kuin vaihto voisi tapahtua.

Hän on jättänyt asunnonvaihtoilmoituksia lehtiin (n. 190 mk / ilmoitus), taloyhtiöiden ilmoitus-tauluille ja internettiin.

Rosan on vanhempana romaninaisena, äitinä ja isoäitinä, vaikea asua jatkuvasti tyttänsä luona. Tytöllä on kolmen huoneen asunto. Tytön luona asuu myös tytön poika vaimonsa kanssa. Tämä nuori parikaan ei ole saanut asuntoa jatkuvasta yrittämisestä huolimatta.

Rosan on lähes mahdotonta peseytyä tyttänsä asunnossa ja kaikki muukin henkilökohtaiseen hygieniaan liittyvä on vaikea hoitaa.

Kuitenkin kaikesta tästä vaikeudesta huolimatta Rosa on mieluummin valmis asumaan vaikka loppuelämänsä tyttänsä vaatekomerossa, koska hän ei voi palata entiseen kotiinsa.

4.3 Puhtaustapojen vaikutus asumiseen

Romanikulttuuriin kuuluu ehdoton puhtauden ylläpitäminen. Puhtaustavat eivät välttämättä tarkoita vain pesua ja desinfiointia, vaan puhtaudella on romaneille syvempi merkitys. Täällä puhtautta voisi kutsua itämaiseksi puhtauskäsitteeksi tai perinteiseksi puhtauskäsitteeksi.

Romanikulttuuri on muuttumassa. Aikaisemmin yhdessä elletessä pienissä asunnoissa ja kun eläminen oli tiiviimpää, oli ehdoton selvyys, että jokainen noudatti tarkoin romanitapoja.

Nykyään perheiden eläessä omilla asunnoissaan, voi olla, ettei perhe näe tarpeelliseksi ylläpitää kaikkia romani-

kulttuuriin liittyviä tapoja.

Esimerkiksi nuoripari, joka muuttaa asumaan yhteiseen asuntoon, voi itse päättää, noudattavatko he kaikkia kulttuurinsa perinnäisiä puhtaustapoja. Näitä tapoja voi olla esimerkiksi se, ettei nainen ole koko ajan pukeutuneena romanasuun, vaan hän saattaa käyttää kotonaan pääväestön asua.

Perinteiden mukaan elävä romaninainenhan pukeutuu vain romaninaisen asuun, myös kotona ollessaan. Hän ei myöskään kulje kotonaan puolipukeissa, vaan on "täydellisesti" pukeutuneena koko ajan.

Jos kodissa ei noudateta näitä puhtaustapoja, vanhemmat romanit eivät vieraile heidän luonaan, eikä nuoripari sitä sallisikaan.

Puhtaustapojen noudattaminen pitää kodin "puhtaana". Asuntoon, jossa näitä tapoja ei ole noudatettu, ei kukaan toinen romani halua muuttaa asumaan, vaikka asunto sinänsä olisi kuinka hyvä tahansa.

Vaikka romanikulttuuri on yhtenäinen kulttuuri, jokainen sen jäsen itse viime kädessä päättää, eläkö hän kulttuurinsa tavalla.

4.4 Nuorten romanien asuminen

Romaniperheessä saattaa asua useita murrosikäisiä nuoria yhtä aikaa, myös sukulaisnuoria, jotka eivät ole saaneet omaa asuntoa. Nämä aikuistuvat nuoret eivät ole saaneet omia asuntoja ja siksi he asuvat pitkään vanhempiensa tai muiden sukulaistensa luona.

Romanikulttuurissa on tiettyjä häveliäisyystapoja. Nuoren on vaikeaa elää vanhempiensa kanssa samassa asunnossa. *Kun nuori aikuistuu, hän ei käytä samaa WC:tä vanhempiensa kanssa, hän ei käy suihkussa vanhempien läsnäollessa eikä hän voi kuivattaa omia vaatteitaan vanhempiensa näkyvillä.*

Nuoren täytyy käydä esim. pyykkituvan WC:ssä, käydä pesulla uimahallissa tai muiden nuorten asunnoissa, varata useita pyykkivuoroja saadakseen omat vaatteensa pestyä ja kuivattua.

Taloyhtiöiden asukkaiden olisi hyvä tiedostaa esim. näitä romanikulttuuriin kuuluvia tapoja. Siksi nimenomaan pyykkitupavuoroasiat aiheuttavat ongelmia taloyhtiöissä.

Tämä kaikki vaikeuttaa arkipäiväntoimintoja ja siksi monet nuoret perustavat suhteellisen varhain oman perheen ja sitä kautta saavat oman asuntonsa. Tosin moni nuori asuu jo jonkun toisen nuorenparin luona, jossa voi elää vapaammin kuin omien vanhempiensa kanssa. Tämä taas vaikeuttaa nuorenparin kiintymistä toisiinsa ja oman perheen tapojen muodostumista, koska aina on joku ulkopuolinen läsnä.

Nuori pari lähtee häveliäisyys- ja kunnioitussyistä vanhempiensa luota viimeistään siinä vaiheessa, kun he odottavat lasta ja raskaus on edennyt loppuvaiheeseen. He asuvat "toisten nurkissa", kunnes saavat oman asunnon. Tämä aika taas vaikuttaa lapsen ja vanhempien kiintymiseen, kun ei ole omaa paikkaa, jossa saisi rauhassa nauttia lapsesta ja vanhemmuudesta.

Perheiden hajoaminen vaikuttaa myös asuntokysymykseen. Esimerkiksi jos avioerossa lapset jäävät isän hoitoon, isä itse ei ehkä kykene hoitamaan lapsiaan yksin, joten silloin usein isovanhemmat ottavat lapset hoitoonsa. Tämä taas lisää isovanhempien tarvetta saada isompi huoneisto.

Saunavuoroissa saattaa esiintyä joitakin ongelmia, silloin kun romaniperhe on laajempi. Romanikulttuurissa vanhemmat ja nuoret eivät sauno yhtä aikaa. Vanhemmat ja pienet lapset voivat olla yhtä aikaa saunassa, muttei enää alkavassa murrosiässä oleva tyttö tai poika.

Tämän perheen tulisi varata enemmän saunassaoloaikaa, jos se vain on mahdollista.

Vaikka romanikulttuurissa on monia tällaisia tapoja, jotka hankaloittavat joissakin elämänvaiheissa arkipäivän elämää, näihin tapoihin on kasvettu ja ne kuuluvat luonnollisella tavalla romanien elämään. Romanit eivät noudata näitä tapoja pakosta, vaan osana romanikulttuuriaan.

Romanivanhemman tavoite on kasvattaa lapsestaan hyvä romani, sellainen joka osaa romanitavat. Siksi vanhemmat noudattavatkin lastensa nuoruusvuosina näitä tapoja.

Esimerkki:

Nuori romaniäiti asui lapsensa kanssa kotipaikkakunnallaan. Ylittäen hän joutui muuttamaan lastensa kanssa toiselle paikkakunnalle. Vuokria jäi maksamatta.

Myöhemmin nainen halusi muuttaa takaisin kotipaikkakunnalleen. Perhe asutettiin uudelleen, koska ymmärrettiin äidin vaikeudet ja äidin halu hoitaa itse lapsiaan. Perhetyöntekijä tuli tukihenkilöksi ja sosiaalitoimi välivuokrasi perheelle asunnon.

Esimerkki:

Nuorelle romanipojalle, joka aikaisemmin asui vanhempiensa kanssa, oli osoitettu oma asunto. Pojan luona majoittui useita muita nuoria jatkuvasti. Häiriöilmoituksia tuli monia. Poika halusi pitää oman asuntonsa, mutta hän ei saanut muita asunnossa vierailevia nuoria järjestykseen. Pojan oli muutettava takaisin vanhempiensa kotiin.

Myöhemmin asioita selvitellessä tuli esille pojan mahdollisuus muuttaa toiseen kerrostaloon, jossa asuu vanhempi romanipariskunta. Tähän taloon muuttaminen olisi

antanut pojalle mahdollisuuden asua yksin, ja samassa talossa asuvat vanhemmat romanit olisivat pelkällä olemassaolollaan rajoittaneet nuorempien romanien käyttäytymistä.

4.5 Muuttoliike

Jos romaniperhe aikoo muuttaa toiselle paikkakunnalle, se tuo mukanaan uuden erityiskysymyksen. *Romanikulttuurintavan mukaan muuttava perhe ottaa yhteyttä paikkakunnalla jo pitempään eläneisiin perheisiin ja kysyy luvan muuttolle.*

Tämän tavan tarkoituksena on ollut varjella omaa kuntaa siten, ettei sinne tulisi asumaan sellaisia romaneita, jotka eivät ehkä elä yleisten normien mukaan. Kunnassa jo pitkään eläneet romanit eivät halua pilata vaivalla rakennettuja välejänsä pääväestön kanssa.

Valitettavasti yksikin perhe, jonka jäsen tai jäsenet aiheuttavat häiriöitä pääväestön keskuudessa, leimaa muutkin romanit.

Monessa kunnassa asuntoviranomaiset ovat sopineet kunnassa työskentelevän romaniyhdyshenkilön tai pitkään paikkakunnalla asuneen vanhemman romanin kanssa, kuinka menetellä uuden romaniperheen halutessa muuttaa paikkakunnalle. Yhdysesikö keskustelee asiasta romaneiden kanssa ja tuo asian asuntosihteerille.

Tämä ns. muuttolupa-ajatus, toimii vieläkin pienemmissä kaupungeissa. Etelä-Suomen isoimmissa kaupungeissa tämä ei enää toteudu. Suurin osa romaneista asuu Etelä-Suomessa ja alueella on hankala toteuttaa muuttolupa-ajatus.

Esimerkki:

Yhdysesikö on toivottu paikkakunnalle. Kunnassa asuu joitakin romanisukuja, yhteistä yhdysesiköä ei ole löydetty. Oman suvun asiat saadaan hoidettua, koska riittää kunnioitusta ja kiinnostusta, mutta ollaan arkoja toisen suvun asioiden hoitamiseen.

4.6 Väistämisvelvollisuus

Romanien vanha oikeuskäytäntö, väistämisvelvollisuus, aiheuttaa paljon työtä myös asuntosihteerille. *Jos kahden romanisuvun välillä on tapahtunut riitailanne tai suurempikin yhteenotto, niin asian aiheuttaja sukuineen on velvollinen muuttamaan pois omalta paikkakunnaltaan.*

Romanit toteuttavat tätä tapaa itsestäänselvyytenä. Jokainen voi ajatella omalla kohdallaan, miltä tuntuisi olla jatkuvassa yhteydessä niiden ihmisten kanssa, jotka ovat aiheuttaneet surun. Tämän tavan tarkoituksena on suojata kaikkia osapuolia, ettei tapahtuisi uutta vahinkoa ja siten estää mahdollisia uusia konflikteja.

Ei ole helppoa jättää kaikkea, koko elämää, taakseen ja muuttaa yhtäkkiä joidenkin sukulaisten luo ja elää heidän armoillaan siksi, että yksi perheen jäsen on rikkonut toista ihmistä vastaan. Mutta koska romaneille suvun ja perheen yhteys on tärkeää, kaikki joutuvat "kärsimään" yhden ihmisen teon vuoksi.

Tämä saattaa aiheuttaa kuntien välisiä muuttopaineita, jos vastaanottava kunta kieltäytyy järjestämästä asuntoa, koska siellä ei ymmärretä asian sisältöä. Asuntosihteerien ei ole varmaankaan helppoa järjestää asuntoa kuntaan muuttaville, mutta olisi hyvä, jos edes jotenkin ymmärrettäisiin näiden ihmisten hädänalainen tilanne.

Esimerkki:

Vanha romaninainen oli joutunut lähtemään asunnostaan. Hän saapui toiselle paikkakunnalle ja hänet asutettiin kriisiasuntoon ja myöhemmin palvelutaloon tilapäisesti.

Omaa asuntoa ei voitu järjestää nopeasti. Lopulta nainen palasi omalle paikkakunnalleen.

5

Yhdyshenkilöt ja alueellinen neuvottelukunta

Uudenmaan lääninhallituksessa toteutettiin vuosina 1992-1994 Romaniasian yhdyshenkilöprojekti. Projektin tavoitteena oli:

- romaniväestön elinolosuhteiden parantaminen ennen kaikkea romanien itsensä toiveista ja tarpeista lähtien.
- vaikeassa elämäntilanteessa olevien lasten ja nuorten sekä heidän perheittensä tukeminen.
- romanien aktivoiminen ja kulttuurisen identiteetin vahvistaminen.
- viranomaisten tietouden lisääminen romaneista ja romanikulttuurista.
- romanikulttuurin tekeminen tunnetuksi niin, että myös muun väestön suhtautuminen romaneihin muuttuisi myönteisemmäksi.

Yhdyshenkilö on romani, jonka paikallinen romaniväestö itse valitsee asiamiehekseen ja tulkiksi eri viranomaisten kanssa asioidessaan. Yhdyshenkilö on siis kulttuuritulkki, joka selvittää romanien asioita lähinnä valtakulttuurin virkamiehille. Yhdyshenkilö toimii siten sillanrakentajana viranomaisten ja paikallisen romaniväestön välillä ja ohjaa ja neuvoo avuntarvitsijan oikean henkilön tai viranomaisen luo.

Yhdyshenkilöiden työ on perustunut vapaaehtoisuuteen, josta on kylläkin koitunut kustannuksia yhdyshenkilölle

itselleen. Joissakin kunnissa on huomattu yhdyshenkilöiden todella suuri merkitys ja siksi kunta on tarjonnut heille työtilat ja työvälineet.

Yhdyshenkilöiden tekemä työ on monien virkamiesten mielestä helpottanut heidän työtään ja monilta ongelmatilanteilta on vältytty. Siksi he toivovat mahdollisuutta palkata yhdyshenkilö kunnan työntekijäksi.

Yksi yhdyshenkilöä työllistävä tehtävä on romanien asumiseen liittyvät erityiskysymykset. Onneksi useassa kunnassa viranomaiset osaavatkin jo kääntyä yhdyshenkilöiden puoleen myös näissä asioissa.

Etelä-Suomen kunnissa on jo useita yhdyshenkilöitä mukana toiminnassa. Suurin osa romaneista asuu kaupungeissa ja siksi tarvekin on täällä suuri saada yhteisymmärrystä aikaan virkamiesten ja romaneiden välillä.

Alueelliset neuvottelukunnat

Vuonna 1996 aloitti viidessä läänissä ns. alueellinen neuvottelukunta.

Läänikohtaisten romaniasian neuvottelukunnissa puolet sen jäsenistä on romaneja, puolet virkamiehiä.

Alueellisten neuvottelukuntien tehtävänä on antaa alueensa kunnille neuvonta-, ohjaus-, asiantuntija- ja konsulttipalveluja.

Myös asuntoasioissa voi kääntyä neuvottelukuntien puoleen.

Alueellisia neuvottelukuntien on tällä hetkellä (v.2000) Etelä-Suomen, Oulun ja Länsi-Suomen läänissä.

Lähdeluettelo

- Grönfors Martti. Suomen mustalaiskansa.1981.WSOY. Juva.
- Mixeri-projekti. Maahanmuuttajaperheen tueksi. Väli­raportti 1996-1997.
- Auli Ojuri. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki.
- Mustalaiset vähemmistönä suomalaisessa yhteiskunnassa.1981. Mustalaisasiain neuvottelukunta. Helsinki.
- Ollikainen Marketta. Vankkurikansan perilliset.1995.Yliopistopaino. Helsinki.
- Romanipolitiikan strategiat. 1999. STM Selvityksiä 1999:9 fin. Helsinki.
- Romanipolitiikan suuntaviivat. 1998. STM Monisteita 1998:15. Helsinki.
- Romanit- kielellinen ja kulttuurinen vähemmistö.1992. Raili Ojala. Tutkielma Työväen Akatemian kansainvälisen toiminnan ja kehitysyhteistyön linjalla.
- Romanit ja terveystalvet. Opas terveydenhuollon ammattilaisille. Opetushallitus. Helsinki 1998.
- Romaniväestön asuntotyöryhmän muistio.1998.Asun­tohallitus 31.10.1988. Helsinki.
- Romaniväestön asuntotilanne 1990-luvun puolivälissä. Ilkka Paulus. 1996.Ympäristöministeriö. Helsinki.
- Uudenmaan läänin romaniväestön elinolosuhteita selvittävän työryhmän muistio. 1989. Uudenmaan lääninhallituksen julkaisusarja 1989:3. Helsinki.
- Yhdys­henkilöistä romani­asiantuntijoiksi. 1994. Uudenmaan lääninhallituksen julkaisusarja 1994:6.Helsinki.

Valtakunnallisten romanijärjestöjen yhteystiedot:

- Romano Missio puh. 09-3511366
- Suomen Vapaa Romanilähetys puh. 09-8795664
- Suomen Romaniyhdistys puh. 040-5807579
- Ryhdyys puh. 0400-917056
- Gipsy Future puh. 040-5795414
- Nevo Roma puh. 040-5790598

Alueellisten neuvottelukuntien yhteystiedot:

- Etelä-Suomen lääninhallitus 020-516111
- Länsi-Suomen lääninhallitus 020-517141
- Oulun lääninhallitus 020-517181

Kuvailulehti

Julkaisija	Ympäristöministeriö Asunto- ja rakennusosasto	Julkaisu-aika Kesäkuu 2000
Tekijä(t)	Malla Pirttilahti	
Julkaisun nimi	Romanikulttuurin erityispiirteet asumisessa	
Tiivistelmä	Romaneiden tapakulttuuriin sisältyy asioita, jotka heijastuvat myös asumiseen. Asuinalueella, asunnon sijainnilla kerrostalossa ja jopa asunnon fyysisillä ominaisuuksilla on merkitystä romaneille itselleen. Etnisenä vähemmistönä romaneilla on myös useita muita erityispiirteitä, joiden olemassaolosta on erityisesti asuntoviranomaisten hyvä tietää. Malla Pirttilahti on tässä opasjulkaisussa kertonut romanien historiasta ja kulttuurista ja paneutunut nimenomaan asumiseen liittyviin erityistilanteisiin. Monelta ongelmalliselta tilanteelta vältyttäisiin, jos asuntoviranomaiset tuntisivat perusasiat romanikulttuurista.	
Asiasanat	romanit, asuminen, tapakulttuuri	
Julkaisusarjan nimi	Ympäristöopas 77	
Julkaisun teema	Asuminen	
Projektihankkeen nimi ja projektinumero		
Rahoittaja/toimeksiantaja	Ympäristöministeriö, asunto- ja rakennusosasto	
Projektiryhmään kuuluvat organisaatiot		
	ISSN 1238-8602	ISBN 952-11-0758-8
	Sivuja 28	Kieli suomi
	Luottamuksellisuus julkinen	Hinta

Presentationsblad

Utgivare	Miljöministeriet Bostads- och byggnadsavdelningen	Datum Juni 2000
Författare	Malla Pirttilahti	
Publikationens titel	Romanikulttuurin erityispiirteet asumisessa Hur den romska kulturens särdrag avspeglas i boendet	
Sammandrag	I romernas seder och bruk finns sådant som avspeglas även i deras boende. Bostadsområdet, bostädernas läge i flervåningshusen och t.o.m. bostädernas fysiska egenskaper har en särskild innebörd för den romska befolkningen. Som etnisk minoritet har romerna också flera andra särdrag som det är bra att känna till - särskilt för bostadsmyndigheterna. I den här handboken berättar Malla Pirttilahti om romernas historia och kultur med särskild tonvikt på de särdrag som har samband med bostäder och boende. Många besvärliga situationer kunde undvikas om bostadsmyndigheterna var medvetna om de omständigheter som är kännetecknande för den romska kulturen.	
Nyckelord	romsk befolkning, boende, seder och bruk	
Publikationsserie och nummer	Miljön i Finland 77	
Publikationens tema	Boende	
Projektets namn och nummer		
Finansiär/uppdragsgivare	Miljöministeriet, Bostads- och byggnadsavdelningen	
Organisationer i projektgruppen		
	ISSN 1238-8602	ISBN 952-11-0758-8
	Sidantal 28	Språk finska
	Offentlighet offentlig	Pris